

Гудкова Н. М.

к. філол. н., доцент кафедри іноземних мов,
Київський національний університет технологій та дизайну
(Київ, Україна)

ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ЛІНГВО-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У МОВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Вступ. Сучасні процеси трансформації, глобалізації та темпи технічного розвитку стосуються не тільки комерційних та ділових структур, а також й освітніх систем. У теперішній час країни – учасники Болонського процесу бачать однією з найважливіших умов розвитку вищої освіти рух до співвідношення національних систем вищої освіти для підтримки академічної мобільності і спільних освітніх програм, які, в свою чергу, є важливим інструментом для підвищення якості освітніх програм і досліджень [2, с. 23]. На всесвітній конференції з питань вищої освіти ЮНЕСКО 2009 було зазначено, що академічна мобільність і, в тому числі, транскордонне отримання освітніх послуг є чинниками підвищення якості та ефективності вищої освіти [3 с. 52]. У цьому світлі питання інтеграції вітчизняних вишів в міжнародну систему вищої освіти є досить актуальним.

Вищі навчальні заклади України вже протягом багатьох років залучають іноземних студентів до навчання. В Україні навчаються майже 64 тисячі іноземних студентів зі 148 країн світу. Найбільше приїжджають із Азербайджану, Туркменістану, Китаю та Індії [5]. Українські виші приваблюють іноземців відмінною якістю освіти – дипломи, видані українськими університетами, високо цінуються у всьому світі. У зв'язку з цим актуальним завданням для університетів є організація ефективного процесу навчання іноземних студентів, який би забезпечував високу якість освітніх послуг. Ця задача є комплексною та багатоплановою.

При навчанні іноземців в українському вузі викладачу необхідно створювати педагогічне спілкування з урахуванням ряду факторів, основним з

яких є специфічний міжкультурний характер спілкування студентів з викладачем. **Метою** даної роботи є виявлення педагогічних умов, які сприяють плідній взаємодії викладача та іноземного студента у процесі педагогічного спілкування в умовах українських навчальних закладів. У рамках цієї мети можна виокремити наступні **задачі**: 1) проаналізувати фактори, які впливають на ефективність процесу навчання іноземних студентів; 2) виявити основні характеристики педагогічного спілкування; 3) окреслити головні засоби та прийоми впливу на студентів-іноземців.

Основний розділ. Міжкультурна комунікація стає прикметною рисою сучасного українського суспільства [1, с. 134]. Міжкультурна комунікація іноземних студентів формується у нерозривному зв'язку з їх адаптацією. Спілкування викладача та іноземного студента як представників різних культур може бути успішним чи, навпаки, приводити до культурного шоку. На думку сучасних дослідників, формування міжкультурної комунікації «передбачає урахування трьох основних складових: етнопсихологічної (що обумовлена ментальними особливостями національних культур), поведінкової (що обумовлена національно-культурною специфікою комунікативної поведінки) та обумовленою національно-культурним мовленнєвим змістом» [2, с. 87]. Саме тому викладачам необхідно вирішувати питання мовленнєвої підготовки шляхом вирівнювання знань іноземців, що приїхали з різних країн, а також знаходити баланс між навчальними дисциплінами на довузівському та наступних етапах. Основна частина студентів, що приїжджають в Україну, недостатньо обізнані про культуру та мовленнєвий етикет нашої країни. Тому важливим елементом педагогічної діяльності є навчити студентів-іноземців міжкультурному та міжособистісному спілкуванню в нових умовах для подальшої «вторинної соціалізації мовленнєвої особистості» [4, с. 29].

В нових умовах навчання іноземних студентів викладач повинен намагатися використовувати усі можливі засоби емоційного та психологічного впливу з метою створення позитивної атмосфери в навчальній групі, запобігати тиску та авторитарного тону у спілкуванні зі студентами. Викладачеві необхідні

такі навички, як комунікабельність, вміння впоратися зі стресом, уміння долати психологічні бар'єри у спілкуванні, володіння спеціальними техніками педагогічного спілкування.

Здатність іноземних студентів до міжкультурної комунікації в значній мірі залежить від їх особистісного досвіду спілкування в інокультурному середовищі, перш за все, від їх навчання в мононаціональній або в інтернаціональній групі. В інтернаціональних групах виникає більш сприятлива ситуація для розвитку особистості, оскільки таке навчання моделює умови, що забезпечують адаптацію іноземців до освітнього середовища вищого навчального закладу.

Педагогічне спілкування викладача та іноземних студентів – це не тільки обмін навчальною інформацією, але і взаємодія педагога та студентів, яка спрямована на освіту, виховання і розвиток студентів-іноземців. Феномен педагогічного спілкування полягає в тому, що в ньому закладено резерви вдосконалення навчально-виховного процесу і розвитку основ міжкультурної компетентності студентів-іноземців. При цьому між студентом і викладачем виникають суб'єктно-суб'єктні відносини, у рамках яких іноземний студент виступає самостійною рівноправною одиницею спілкування. Педагогічне спілкування в іноземній аудиторії вищого навчального закладу України це: 1) засіб адаптації іноземних студентів в умовах української освітньої системи; 2) засіб вивчення російської/української мови як мови міжнаціонального спілкування; 3) форма передачі української та світової культури; 4) форма виховання, тобто засвоєння соціальних норм, соціально-ролевого впливу та соціалізації іноземних студентів; 5) засіб розвитку вторинної мовленнєвої особистості студента; 6) засіб навчання та забезпечення міжкультурної комунікації; 7) засіб навчання комунікативної поведінки та основ комунікативної компетенції та компетентності; 8) засіб розвитку особистості іноземного студента, у тому числі – його професійного становлення.

У процесі педагогічного спілкування необхідно враховувати національно-психологічні особливості іноземних студентів. З досвіду викладання відомо, що

навіть фонетичні параметри мови (інтонація, висота тону, тембр голосу) можуть виявитися шокуючими та неприйнятними для студентів-іноземців. Щоб підтримувати увагу іноземних слухачів, мова викладача повинна бути емоційною та вирізнятися гарною дикцією. Міміка та жести повинні бути зрозумілими, що не завжди є легкою задачею, бо у різних культурах міміка та жести мають різне, а іноді й протилежне значення. Таким чином, викладач повинен володіти технологією та технікою педагогічного спілкування, ефективно використовувати вербальні та невербальні засоби та прийоми впливу на студентів.

Важливим аспектом у педагогічному спілкуванні є відношення до часу та простору. Ще засновник теорії міжкультурної комунікації Е. Холл поділяв культури на монохромні та поліхромні по відношенню до часу [6, с. 101]. Студенти-іноземці, які навчаються в Україні, у більшості випадків відносяться до поліхромних культур та не вміють чітко розпланувати час. Їм дуже важко не запізнюватися на заняття, особливо в перші місяці навчання, оскільки в їхніх країнах така поведінка не є ганебною. Крім того, студенти з цих країн не можуть зосередитися на одному завданні, намагаючись робити декілька справ одночасно. Їм також важко адекватно сприймати часові обмеження для виконання завдань та тестів, бо в їх культурах важливою вважається саме діяльність, а не її часові рамки. Категорія простору значно відрізняється у різних культурах. Перш за все, йдеться про дистанцію спілкування, яка встановлюється в залежності від віку, статі, релігії, соціального положення учасників комунікації. Так, для студентів з мусульманських країн не припустимо торкатися до людини, яка належить до іншої релігії. Отже, щоб запобігти помилок у педагогічному спілкуванні, викладачеві необхідно усвідомлювати стереотипність свого мислення та бути уважним до особистості студента.

Висновки. Сучасний вищий навчальний заклад – це полікультурний простір, в якому відбувається діалог культур представників різних народів, тому викладачі вищої школи повинні володіти організацією міжнаціонального та

міжкультурного спілкування. Педагогічному спілкуванню притаманні всі основні характеристики спілкування: взаємодія суб'єктів, соціокультурна сутність спілкування, його функціональність. При моделюванні педагогічних ситуацій необхідно враховувати національний менталітет іноземних студентів. Особливі вимоги слід пред'являти до формування інтернаціональних груп, в яких міжкультурне спілкування виникає кожного дня. Отже, проблема адаптації іноземних студентів у великій мірі залежить від професіональної компетенції та особистісних якостей викладача вищої школи, які спрямовують педагогічну діяльність на оптимізацію професійного навчання, підвищення якості освіти, створення умов привабливості та конкурентоспроможності українських вишів у сфері освітніх послуг.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бедько І. В. Роль ігрових методів у навчанні української мови як іноземної / Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ. – К. : КНЕУ, 2016. – С. 133-136.
2. Рубина С. Н. Культурологический подход к формированию межкультурной компетенции при обучении русскому языку в китайской аудитории / Сб. науч.- метод. ст.– М.: Газета «Правда», 2007. – 93 с.
3. Филимонова Н. Ю., Годенко А. Е. Проблемы воспитания иностранных студентов как проблемы саморазвития личности // Научный Вестник МГТУ ГА, сер. Международная деятельность вузов. МГТУ ГА.– № 94 (12), 2005. – С. 51 – 60.
4. Штерн Е. А. Современная газета в культурологической парадигме РКИ // Русистика и современность: Лингвокультурология и межкультурная коммуникация. – СПб, 2002. – 141 с.
5. Портал мовної політики <http://language-policy.info/2016/06/polovyna-studentiv-inozemtsiv-v-ukrajini-navchajetsya-ukrajinskoju-movoyu-mon/>
6. Edvard T. Hall. The silent language. – Double & Company, Inc., Garden City, New York. – 1959. – 242 с.